

Het is me gelukt op deze wijze een groote hoeveelheid poliepen in het aquarium bijeen te krijgen, die zich daar rustig door knopvorming vermenigvuldigden.

Behalve uit de vijvers van den Tuin te Buitenzorg, heb ik deze zelfde poliepen ook bij menigte gevonden in het kleine meer bij Lembang boven Bandoeng. Zeldzaam zijn ze naar het mij schijnt in het geheel niet, maar het kost eenige moeite om ze te zien te krijgen.

Om poliepen te konserveeren moet men ze in een kleine hoeveelheid water apart zetten, wachten tot ze zich gestrekt hebben en ze dan in formaline 40% laten vallen of met een verzadigde oplossing van lauwe sublimaat overgieten.

Een monografie van het geslacht *Hydra* is in 1917 verschenen van de hand van PAUL SCHULZE in het Archiv für Biontologie, Bd. IV, Heft 2: „Neue Beiträge zur einer Monografie der Gattung *Hydra*”. Dezelfde schrijver publiceerde ook over de geografische verspreiding van zoetwater-poliepen in de Zoöl. Anzeiger (Bb. LXXIV, 1927), waarin hij tevens de beschrijving geeft van bovengenoemde *Pelmatohydra javanica*.

ADRIANA G. VORSTMAN.

KORTE MEDEDEELINGEN

De Palembangse Anemoon (*Aphaenandra sumatrana* MIQ.) — Daar heeft dan toch eens eindelijk iemand den lezers van De Tropische Natuur attent gemaakt op dat mooie witte bloempje, dat zoo algemeen in de cultuurstreken van Sumatra voorkomt. We zijn het volkomen met den Heer DE VOOGD uit Palembang eens, dat het kleine kruipende kruid met zijn sneeuw witte bloempjes („flores nivei” zegt MIQUEL in zijn beschrijving) een bijzondere verschijning is tusschen de zoo monotone en dikwijls voor den gewonen natuurliefhebber zoo weinig fraaie flora van onze wegranden. Gelukkig kan ik hierbij voegen, dat naar mijn 10-jarige ervaring op Sumatra's Oostkust dit plantje zich hier vrij sterk uitbreidt.

Het is mij bij mijn komst op Sumatra t. o. v. *Aphaenandra* geheel gegaan als den Heer DE VOOGD. Ook ik was nog geen dag op Sumatra of dit aardige plantje viel me op en wel het eerst langs de geregeld gekapte parit-randen in de proefterreinen van het Deli Proefstation. De Heer LÖRZING, die toen nog het filiaal van 's Lands Plantentuin in Sibolangit beheerde en met wien ik weldra kennis maakte, kende het plantje al lang. Hoewel hij het tot de familie der Rubiaceën kon brengen, wist hij niet tot welk geslacht het behoorde. Later bracht de Heer VAN DER MEER MOHR voor mij alcoholmateriaal er van naar Buitenzorg, waar de systematici, toentertijd de H. H. BEUMÉE en BACKER, er als steeds zeer welwillend hun beste krachten aan besteedden. Tot ons aller genoegen bleek toen, dat het plantje de *Aphaenandra sumatrana* was, dat in 1856 naar materiaal van JUNGHUHN werd beschreven door MIQUEL, welke auteur in de geslachtsnaam het zeer weinig zichtbaar zijn der meeldraden heeft uitgedrukt. Ik moest dan ook beloven veel herbarium-materiaal zoowel als levende stekken er van in te zamelen. Deze laatste zijn keurig overgekomen en hebben een plaatsje gekregen in 's Lands Plantentuin, waar ze uitstekend groeiden.

Plantenliefhebbers op Sumatra kan ik aanraden dit aardige plantje eens te kweken. Voor randen van perken leent het zich uitstekend en ik zag het voor eenigen tijd op deze wijze geplant in den administrateurstuin op de onderneming Wampoe in Langkat. Ook voor ampelplantje is het

Fig. 1. *Aphaenandra sumatrana*. a. Bloeiend takje — b. Vergrootte bloem overlangs doorsneden — c. Vrucht dragend takje — d. Rijpe vrucht dwars doorsneden.

uitstekend geschikt. Het vormt werkelijk in deze opzichten een nieuw nummer op het in Indië vrij eentonige programma. Het laat zich gemakkelijk stekken, groeit snel en vraagt alleen voor een overvloedige bloei vrij veel zon.

Voor het uiterlijk en de verdere morphologische eigenschappen verwijs ik naar het artikel van den Heer DE VOOGD in het Juli-nummer van De Tropische Natuur van dit jaar. Ik kan er alleen iets omtrent de vrucht aan toevoegen. MIQUEL wist niet, waar hij de verwantschap met de andere Rubiaceëngeslachten moest zoeken, daar de vrucht, die in dit geval voor een juiste verwantschapsbepaling van veel belang is, bij het door JUNGHUHN verzamelde materiaal ontbrak. De Heer DE VOOGD zal om Palembang ook geen vruchten hebben kunnen vinden, daar hij zegt geen enkel goed ontwikkeld vruchtbeginsel te hebben gezien. Nu, talrijk zijn die in Deli ook niet, hoewel ze tenslotte na een beetje zoeken wel te vinden zijn. Het blijken vruchten van een zeer eigenaardige soort te wezen, die het midden houden tusschen een doosvrucht en een bes. De talrijke, 1 mm groote, zwarte zaden liggen in een vrij compact vruchtvleesch ingebed, doch de vrij dikke vruchtwand is droog en springt bij rijpheid met kleppen open, zooals het voor een goede doosvrucht betaamt. De rijpe vrucht is zwart, ongeveer 1 cm breed en $1\frac{1}{2}$ cm lang (zie fig. 2 c en d). Ik ben dan ook wel benieuwd, waar dit geslacht nog eens in de Rubiaceëen terecht zal komen.

Wat de verspreiding ter Oostkust betreft zij het volgende vermeld. In het geheele cultuurgebied van S. O. K. is *Aphaenandra* vrij algemeen, plaatselijk zelfs overvloedig langs geregeld gekapte wegranden en in niet al te goed onderhouden gazons. Hier en daar vond ik het in jonge graswildernissen op braakliggend tabaksland. Buiten het cultuurgebied in de Delische vlakte vond ik het in de Alas-vallei en langs het Toba-meer bij Haranggaol. De Heer VAN DER MEER MOHR bracht het mee van Habinsaran, even ten Noorden van het Toba-meer. De laatste vindplaatsen zijn dus enkele honderden tot 1200 m boven zee gelegen.

Voor Malakka vermeldt RIDLEY het plantje niet; evenmin vond ik het van elders beschreven. Het schijnt dus wel in Sumatra endemisch te zijn, doch dan ook van geheel Sumatra, gezien de nieuwe vondst van den Heer DE VOOGD, waardoor het verspreidingsgebied thans tot in het Zuiden van ons eiland is uitgebreid.

Medan, Juli 1929.

S. C. J. JOCHEMS.

Een zeer merkwaardige groeiplaats voor een paddenstoel. — Eenigen tijd geleden berichtte de heer DAKKUS mij, dat in één der aquaria, die in den Plantentuin staan, zich zwammen onder water ontwikkelden. Inderdaad bleek een *Coprinus*-soort op een der buizen van den luchttoevoer te groeien. Deze buizen worden onderaan, om een mooie verdeeling van de lucht in het water te verkrijgen, met een ouden bacteriëfilter afgesloten en hierop had de zwam rijkelijk vruchtlichamen gevormd. Daar deze filters tot op den bodem van den bak reiken, stonden de paddenstoelen zeker circa 30 cm onder water. Het was een merkwaardig gezicht de witte, teere zwammen, door de uitstroomende lucht in voortdurende beweging, in dit vreemde milieu te zien groeien. Bijgaande photo, welke de heer BRUGGEMAN zoo vriendelijk was te vervaardigen, geeft een goed beeld van de situatie.

Van sporenvorming is begrijpelijkerwijze niets gekomen en hierdoor was het ook niet mogelijk de soort nader te bepalen. De lamellen, die bij een *Coprinus* anders spoedig zwart van de sporen worden, bleven wit en de oude exemplaren vergingen of werden tenslotte door den luchtstroom afgerukt.

Terwijl van de lagere zwammen vele waterbewonende vormen bestaan, is dit voor de hogere, voorzoover mij bekend, nog niet waargenomen. Trouwens in dit geval heeft men ook stellig met eene abnormale ontwikkeling te maken. De Agaricaceae, waartoe onze *Coprinus* behoort, zijn er geheel op gericht om op

het land te leven. Vooral de verspreiding der sporen is alleen in de lucht mogelijk en daardoor is het begrijpelijk, dat de fungus onder water geen sporen vormt.

Een eenigszins analoog geval was mij reeds uit Holland bekend. Daar groeit op de oude, doode rietstengels in het Naardermeer een paddenstoel, *Omphalia Belliae*, die zijn vruchtlichamen juist ter hoogte van den waterspiegel vormt. Nu komt het vaak voor, dat door den wisselenden stand van het polderwater de zwammen ondergedoken raken. Deze tijdelijke onderdompeling schijnt, als ze niet te lang duurt, geen slechten invloed op de fungus uit te oefenen. Sporen worden evenwel alleen boven water gevormd.

Hoe de *Coprinus* eigenlijk op den filter terecht is gekomen, is niet makkelijk uit te maken. Waarschijnlijk was er reeds mycelium in aanwezig voor het in gebruik gesteld werd als luchtverspreider. Er zijn verschillende zwammen, die op gekalkte muren of plafonds kunnen groeien. In Amsterdam zag ik eens een groote paddenstoelen-vegetatie, typisch genoeg ook een *Coprinus*-soort, op een plafond. De geaardheid van den filter komt met dit substraat nogal overeen, zoodat de keuze der voedingsbodem ons niet kan verwonderen. Eenmaal in den filter aanwezig, heeft het mycelium, waarschijnlijk dank zij den rijklijken luchttoevoer, kans gezien zich ook onder water te handhaven en zelfs vruchtlichamen te vormen.

K. B. BOEDIJN.

Over wilde varkens en nog wat. — In de rubriek „Korte Mededeelingen” verschijnen nu en dan aantekeningen van den heer A. W. SPENNEMANN, die ik altijd met genoegen lees, omdat zij gemeenlijk melding maken van de eene of andere observatie, die of herinneringen bij mij opwekt betreffende overeenkomstige ervaringen, of stof geeft voor een reeks van aan elkander geschakelde overdenkingen in de lijn der natuurphilosophie. In de April-aflevering van dezen jaargang deelde ZED iets mede over het gedrag van wilde varkens bij angst- en waarschuwingskreten van vogels, zoo afwijkend van dat van herten en bantengs bij dergelijke gelegenheden. Ik nam zelf meermalen hetzelfde waar als de heer Sp., nl. dat de wilde zwijnen zich zoo weinig aantrekken van alarmkreten of -teekens van andere dieren. Meermalen, doch niet altijd. In streken, waar zij v a a k aan gevaar blootstaan, is het anders; d a a r reageeren zij wel degelijk op waarschuwingen van allerlei aard. Doch het eenige werkelijke gevaar bedreigt hen practisch slechts van de zijde van den mensch en dan nog alleen van den jager. De landbouwers, die ze weinig kwaad doen (althans direct, want ze weten natuurlijk niet, dat vangkuilen, rentjongs en dergelijke onaangenaamheden van hem afkomstig zijn) boezemen hen geen vrees in; het tegendeel is meestal het geval. Maar hebben zij den man met het vuurbrakende instrument eenmaal goed leeren kennen, dan weten ze zeer goed, dat het beter is voor dien tweebeen uit den weg te gaan.

Andere dieren vreezen ze niet. Voor de kampoeng-maanblaffers hebben ze eene soevereine, voor den aanschouwer soms vermakelijke minachting, zoo lang die niet gesteund worden door menschen met pieken en geweren. Tegen de groote roofdieren van de wildernis zijn ze wel op hun *qui vive*, maar bang zijn ze er niet voor. Ze hebben vertrouwen in hun weerbaarheid, de volwassen evers vooral en ook nog de matrônes, die evenmin katjes zijn om zonder handschoenen aan te pakken. De jongere, die altijd in troepen voorkomen — de heel jonge biggen vergezellen steeds de moeder, die dan extra „stoom op” heeft — weten zich door elkander beschermd, als het er op aan komt of door een paar van hunne ouderen, die altijd wel in de buurt rondzwermen, bereid om zoo noodig aan een relletje mede te doen.

Het wilde zwijn is in zijn doen en laten het toonbeeld van bedaarden, zelfbewusten moed. Niet agressief, maar het veld houdend, als men het den handschoen toewerpt. Het behoort tot de dapperste dieren, die ik ken, doch die dapperheid is van eene rustige soort. Geen bravoure zooals bijv. wordt getoond door den panter (*Felis pardus*), ook een dapper dier, heel anders dan de veel sterkere en grootere, maar lafhartige, rondsluipende koningstijger (*Felis tigris*), die nooit tot den aanval overgaat zonder alle kansen in zijn voordeel te hebben. Den gevleekten roover zou men kunnen vergelijken met den beroepssoldaat uit vroegere eeuwen, steeds er op uit voor zich persoonlijk buit te verwerven, maar daarbij niet schromend zijn huid te wagen, terwijl de gestreepte tijger niet meer is dan een vulgaire sluipmoordenaar, die in hinderlaag ligt. Het wilde zwijn daarentegen heeft meer overeenkomst met den kloeken poorter van weleer, die huis en haard hardnekkig verdedigt, als die bedreigd worden, maar zich overigens aan zijn zaken wijdt zonder zich aan gevaarlijke avonturen te wagen. Waarom, zoo heb ik mijzelf afgevraagd, werd dit kloekmoedige, maar rustig zijn gang gaande, rustieke dier, dit type van den „landedelman” van vroegere dagen, in de heraldiek zoo zelden gekozen tot wapenteeken? Voor ieder, die zijn waren aard kent, zou het werkelijk een trotsch, maar tegelijk eenvoudig uitdrukkelijk symbool zijn.

De hierboven gegeven karakteristiek is geen phantasie. Ook anderen dan ik hebben dezelfde eigenschappen in het wilde zwijn onderkend. Dit moge o.a. blijken uit de volgende aanhalingen uit het werk „The Game Animals of India, Burma, Malaya and Tibet” bij R. LYDEKKER, second edition revised by J. G. DOLLMAN (1924); geen jachtboek, zooals men wellicht, op den titel afgaand, zou meenen,

doch een zoölogisch handboek. Het vermeldde heeft betrekking op *Sus cristatus*, de in Britsch Indië domineerende soort, wiens naaste verwant op Java *Sus vittatus* is. Ziehier, wat het boek er van vermeldt:

"The Indian wild boar is one of the gamest of all four-footed animals, never giving in without a gallant struggle for life, and invariably fighting bravely to the bitter end When brought to bay, old boars fight in the most determined manner and inflicting terrible wounds with their formidable lower tusks by a side sweep of the head. A competent observer has given it as his verdict that there is not a bolder animal in the world than a wild boar. Not that boars are specially vicious by nature, for if unmolested they generally leave the passer-by alone; but when once roused, they 'mean business'. Even the tiger cannot attack them with impunity, there being several instances on record where 'stripes' has come off worst in such an encounter".

J. OLIVIER.

Rafflesia. — Het artikel van D. v. L. over *Rafflesia*'s in 's Lands Plantentuin in De Tropische Natuur XVIII, bldz. 43, kan ik nog met een paar aantekeningen aanvullen.

Gedurende een excursie, die Prof. Dr M. RACIBORSKI, de beminnelijke en hoogst begaafde Poolsche geleerde, en ik 28 November 1899 vanuit Tjigombong naar den Salak ondernamen, waren wij zoo gelukkig een nieuwe groeiplaats van *Rafflesia Rochussenii* te ontdekken. Op die vochtige plek waren bloemen en bloemknoppen tot op ongeveer 1 m boven den grond te vinden. In dit dorado kwam ook *Brugmansia* voor en vele belangwekkende orchideeën, waarvan ik vermeld de saprophyten *Gastrodia verrucosa* BL., *Stereosandra javanica* BL., en verder *Apostasia odorata* BL., die op de grens der familie staat, de statige *Lepidogyne longifolia* BL., *Bulbophyllum Pahudii* RCHB.F. en *B. uniflorum* HASSK., *Dipodium scandens* J. J. S. en vele andere. Of ook deze vindplaats de bijl reeds ten offer gevallen is, weet ik niet.

Rafflesia Patma heeft later nog eens in 's Lands Plantentuin gebloeid. Van een tocht naar Noesa Kambangan bracht Dr RACIBORSKI een uitgegraven, met *Rafflesia*-knoppen bezet exemplaar van *Tetrastigma lanceolarium* mee. Om haar vervoerbaar te maken was de plant in korte kronkels in een mand gewrongen, wortels waren er niet al te veel aan. Te groote beschadiging zal dan ook wel de reden zijn, dat, hoewel de *Tetrastigma* met veel zorg in den varentuin werd uitgeplant en ook in leven bleef, er zich slechts één bloem volkomen ontwikkelde.

J. J. S.

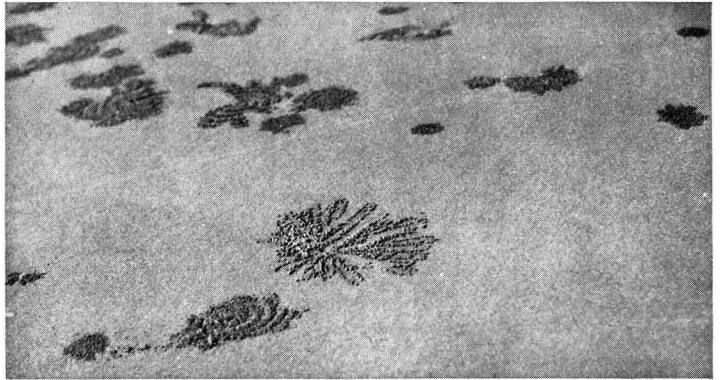
Gěbang-vruchten als voedsel voor verschillende dieren. — In aansluiting aan hetgeen ik op blz. 37-42 van dezen jaargang heb medegedeeld over het dierenleven op vruchtdragende *Ficus*-soorten, moge hier nog iets vermeld worden over de gěbang (*Corypha utan* LAM.), een palm, die o.a. aan de zuidwestkust van de Preanger voorkomt. Deze palm, die slechts éénmaal vruchten voortbrengt om daarna af te sterven, wordt gedurende den tijd dat hij in vrucht staat dagelijks door verschillende dieren opgezocht, die zijn vruchten eten. Gěbang-vruchten-liefhebbers onder de vogels zijn in de eerste plaats de neushoornvogels, dan ook de kadantja (*Ducula aenea*). De afgevalen vruchten worden geregeld door wilde zwijnen (en kidangs?) opgegeten en aangezien het maanden lang duurt voor dat alle vruchten rijp zijn geworden, veroorzaken de geregelde bezoeken dezer dieren rondom den voet van den boom een zone waar de bodem vrij is van alle plantengroei. Deze kale zone blijft nog langen tijd, nadat de boom is afgestorven, waarneembaar.

M. BARTELS Jr.

Bestuiving van Durio door vleermuizen? — Gedurende de droge weken in Juli van dit jaar namen wij kortbij Buitenzorg vleermuizenbezoek in een doerèn-boom waar. Er was, ondanks het heldere maanlicht, niets anders te zien dan druk heen en weer vliegen van eenige tientallen vleermuizen om en door de dichte kroon en een voortdurend neerregenen van bloemkelken en meeldraden. Het lijkt ons onaannemelijk, dat de vleermuizen niet de oorzaak zouden zijn van dit neerregenen, en, zoo zij misschien al de bloemen niet op passende wijze bezochten, zooals wij dat van insecten en vogels gewoon zijn, komt het ons toch voor, dat zij bij het aanraken van de bloemen, waarvan meeldraden en stijl ver naar buiten steken, wel eenige bestuiving moeten veroorzaken. De Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, de bewerker der Bombacaceeën aan het Herbarium alhier, vertelde ons, dat *Durio* een nachtbloeier is; de bloemen openen zich 's avonds kort voor zonsondergang en zijn om middernacht meestal uitgevalen. Van vleermuizenbezoek was hem niets bekend. Wie heeft er iets over gelezen of waargenomen?

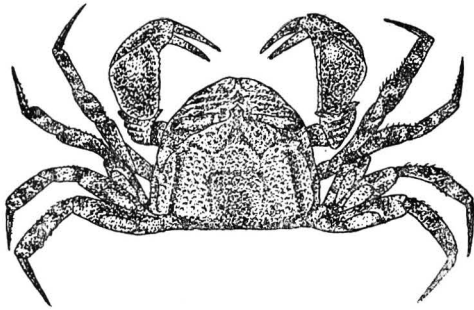
BOEDIJN en DANSER.

Dotilla Wichmanni DE MAN. — Bijgaande foto, die ons door een onzer lezers werd toegezonden, vertoont een beeld, dat ieder bezoeker onzer zandstranden wel eens zal zijn opgevallen: kleine gaatjes in het zand, met daaromheen een groot aantal zandbolletjes, die keurig straalsgewijs gerangschikt zijn, zoo regelmatig, dat het steeds ieders aandacht trekt. Gewoonlijk vinden we ze op plaatsen, waar het zand, door bijmenging van slik, niet al te los is, in welk geval het maken van bolletjes niet mogelijk zou zijn. Waar het strand uit los zand bestaat, zien we de holletjes der snelvoetige zandkrabbetjes (*Ocypoda*, zie De Trop. Nat. 1922, p. 166', terwijl de bewoners snel over het zand heen en weer schieten, tezamen met de langpootige zandloopkevers (*Cicindela longipes*, zie De Trop. Nat. 1923, p. 100).

Die laatste doen sterk aan hun Hollandsche familieleden denken, vliegen telkens op, om zich dan dadelijk daarop weer neer te zetten en verder te loopen.

De krabbetjes, wier zin voor orde wij in bovenstaande foto bewonderen, zijn heel klein. Eenige exemplaren van Merak, naar een specialist in Holland ter determinatie toegezonden, bleken te behooren tot de soort *Dotilla Wichmanni* DE MAN. Deze soort werd het eerst door Prof. WEBER verzameld op zijn reis door Ned. Indië in 1888–'89. Later trof de Deensche onderzoeker Dr MORTENSEN ze herhaaldelijk aan langs de Golf van Siam en merkte daar ook op, hoe keurige zandbolletjes dit krabbetje bij het graven van zijn holletje produceert. In het Hollandsch zouden wij het pillenkrabbetje kunnen doopen.

Dotilla Wichmanni (× 4).

Wat de krabbetjes er toe brengt, den uitgegraven grond zoo netjes en regelmatig te deponeeren, is een vraag, die wij voorloopig onbeantwoord moeten laten.

H. C. DELSMAN.

MEDEDEELINGEN VAN DE VEREENIGING

Afdeeling Soerabaia. — Afscheid Dr J. M. GEERTS en Mevrouw S. J. GEERTS-RONNER.

Een buitengewone opkomst en een bijzondere stemming kenmerkten de vergadering van Dinsdag 18 Juni. Het was nl. de laatste maal dat onze voorzitter Dr GEERTS de vergadering van onze afdeeling zou leiden, wegens vertrek naar het vaderland. Voor hen, die wisten hoe de Heer en Mevrouw GEERTS leefden voor de vereeniging, was het iets van zelf sprekends, dat zij, die ons gingen verlaten, deze gelegenheid aangrepen om nog eens een blik terug te slaan op het werk, dat in de laatste jaren ten bate der afdeeling was verricht. En zoo zagen we ons zelf weer op het projectiedoek bij de vogelbroedplaatsen in Sidoardjo, aan de Grisese falaise kust, aan Java's Noorder- en Zuiderstrand en lorriënd door djatibos. Als „extra” genoten we van eenige films in natuurlijke kleuren, systeem kodacolor, en van een door Dr HASELHOF uit Pasoeroean uit een vliegtuig opgenomen film van de Krakatau-eruptie.

Daarna stelde de voorzitter z'n laatste voorstel aan de orde, nl. de verkiezing van een opvolger. Dr COERT, voorzitter der afdeeling Kediri, die daarvoor aangezocht was, had zich hiertoe bereid verklaard. De benoeming geschiedde onder hartelijke acclamatie.

Vervolgens trad Dr de VISSER SMITS, vice-voorzitter der afdeeling, naar voren. Zich tot Dr GEERTS wendend, stelde hij op welsprekende wijze in het licht, wat deze vele jaren lang had gedaan voor de Ned. Ind. Nat. Hist. Ver. in het algemeen en voor de afdeeling Soerabaia in het bijzonder. Uit dank voor al hetgeen in die jaren met zo'n groote opgewektheid, toewijding en organisatietalent door hen was verricht, bood hij den Heer en Mevrouw GEERTS uit naam der Afdeeling Soerabaia, Probolinggo